

NY RAPPORT OG KART OM MJØSOMRÅDETS GEOLOGI

Av Ole Nashoug
leder Hedmark Geologi-
forening.

Professor Johan Petter Nystuen, til høyre, presenterer det nye geologikartet for Arve Ødegaard, Hedmark Geologiforening.

Mye er sagt og skrevet om Mjøsområdets geologi, men noen samlet oversikt over områdets geologiske mangfold har lenge vært savnet.

Etter søknad fra Hedmark Geologiforening bevilget Hedmark – og Oppland fylkeskommuner høsten 2003 kr 248.000,- til utarbeidelse av en rapport om Mjøsområdets geologi. Etter henvendelse til professor Johan Petter Nystuen ved Universitetet i Oslo ble to ny uteksaminerte geologer, Ann Christin Holme og Anette Kunz engasjert for å registrere geologiske nøkkelområder i Mjøsområdet. Johan P. Nystuen påtok seg å skrive om områdets geologiske historie, mens undertegnede skulle belyse kulturhistorisk bruk av stein i bygg og som råstoff. Under arbeidets gang ble ønsket om et eget geologikart for området fremmet. Med positiv velvilje fra NGU og økonomisk støtte på kr 100.000, stilte fylkeskommunene i Hedmark og Oppland et lignende beløp til disposisjon. Med dette var forutsetningene lagt for en grundig dokumentasjon av Mjøsområdets geologi.

Geologiens Dag

På Geologiens Dagen 3. september ble rapport og kart presentert for publikum og presse ved Moelv Steinsenter. Professor Johan Petter Nystuen orientert om dokumentenes faglige innhold, mens disponent Rune T. Lund fra Hamar Pukk og Grus fortalte om sin bransje og de ulike krav som blir stilt næringen. Av barneinnslag var bygging av steintroll og tegning av fossiler. Vel 60 mennesker møtte fram på arrangementet som fikk bred omtale i pressen.

Rapportens innhold

Rapporten beskriver Mjøsområdets geologiske historie fra prekambrium og fram til i dag. Hele 8 ulike

geologiske tidsperioder omtales. Størst vekt er lagt på de senprekambriske sandsteiner i de nordre deler av Mjøsområdet og de kambro-siluriske skifer/kalksteiner i de sentrale deler. De permiske bergarter ved Brumunddal, Skreikampen og Feiringåsen er også omtalt sammen med forkastningene som avgrensar Mjøsområdet. Innen området er det registrert 48 ulike typelokaliteter av bergarter og fossilforekomster. Kun et fåtall representerer kvartærgeologiske landformer. Ingen mineralforekomster er beskrevet. Cirka halvparten av de registrerte lokaliteter ligger i Ringsaker kommune. De øvrige er spredt rundt hele Mjøsa.

Mange verneverdige forekomster

11 av forekomstene er fredet som naturreservat eller kulturminne og er av både nasjonal og internasjonal verdi. Registreringen har avdekket nye lokaliteter som bør vurderes vernet ut fra vitenskaplig verdi og betydning for undervisning og turisme. Dette gjelder Biskopås-konglomeratet ved Ring stadion, Moelvtillitten i Bruvollhagan, begge i Ringsaker kommune, og blyforekomsten ved Kastad i Gjøvik kommune. Mange av de allerede fredede lokaliteter er godt tilrettelagt for besøk. For de øvrige lokaliteter er tilgjengeligheten svært varierende. De mest kjente lokaliteter besøkes av universitet, høyskoler og lokale skoler. En del sandsteiner og kalksteiner er viktige studiemål for oljegeologer. Stort sett er geologiske lokaliteter lite brukt, særlig av allmennheten i sammenheng med friluftsliv og turisme. Dette kan skyldes mangelfull informasjon, tilgjengelighet og

Fra åpningen av Geologiens dag 3. september. Legg merke til "steinhuset" i bakgrunnen. Dette er bygget opp av bergarter fra Ringsaker, med de eldste i bunnen og yngste på toppen.

vernebestemmelser som setter begrensninger for bruken.

Geologisk kulturhistorie

De fleste kulturhistoriske minner om bruk av stein som råstoff ligger i de sørlige deler av Mjøsområdet. Mest kjent er Gullverket, Byrud gruver og Feiring Jernverk. Skjerp i kvartsganger i Stange viser at enkelte glassverk fant sitt råstoff her. I grunnfjellet i samme område er det også funnet klebersteinsforekomster. For øvrig har kalksteinen vært en nyttig bergart både som bygningsstein og som brent kalk for industri og jordbruk. Flere av kulturminnene er tilrettelagt med informasjon og har god tilgjengelighet.

Geoturisme

Geoturisme er et nytt begrep i Norge. Med dette menes tilrettelagte geologiske naturområder. Disse er ofte underlagt en kommersiell drift og fungerer som en del av et turist-/reiselivs-produkt. Tilretteleggelsen av Meteorittkrateret i Hallingdal er et eksempel på dette, på lik linje med Geopark som er under oppbygging i Telemark og Vestfold. Foreløpig er det ikke sattsett på *Geoturisme* i Mjøsområdet. Unntaket er aktiviteten ved smaragdgruvene på Byrud gård ved Minnesund.

Oppsummering

Mjøsområdet har en rik geologisk historie. Her finner vi mange godt bevart bergarter fra de fleste geologiske tidsperioder innen et begrenset område. Utnyttelse og bruk av de ressurser disse representerer av kunnskap og som næring er i dag begrenset utnyttet. Dette skyldes mangelfull forståelse for geologi som fag og den betydning geologi har i dagens

samfunn. Kunnskapsheving, økt informasjon og bedre tilretteleggelse av geologiske lokaliteter er viktig for å fremme økt forståelse for geologi. Dette gjelder alle ledd i samfunnet både i forvaltningen og i skole/undervisningssektoren.

Tiltak

For å øke forståelsen for geologi og å skape næring av denne kunnskap foreslår rapporten følgende tiltak:

- 1 Det opprettes en felles stilling som fylkesgeolog i Hedmark og Oppland
- 2 Det lages en tilretteleggingsplan for utvalgte geologiske lokaliteter i området
- 3 Det utarbeides geologiske ekskursjonsguider tilpasset de ulike brukergrupper
- 4 Det etableres en Geopark i Moelv. Her ligger flere fine lokaliteter i gangavstand fra hverandre.
- 5 Det vurderes etablert et geologisk informasjonssenter i Mjøsområdet. Gjerne i tilknytning til eksisterende virksomhet.

Nedsettelse av en arbeidsgruppe

I videreføringen av prosjektet ønsker geologiforeningen å legge et større ansvar på den offentlige forvaltning og skoleverk. Følgende gruppe foreslås oppnevnt:

- Hedmark og Oppland fylkeskommuner
- Fylkesmannen i Hedmark og Oppland
- Statens vegvesen – Region Øst
- Høgskolen i Hedmark og Oppland
- De lokale geologiforeninger
- Universitetet i Oslo
- Oljedirektoratet.